

Forfatter: Heiberg, Johan Ludvig

Titel: Udrag fra Nye digte - 1841

Citation: Heiberg, Johan Ludvig: "Nye digte - 1841", i Heiberg, Johan Ludvig: *Nye digte - 1841*, udg. af Klaus P. Mortensen , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, cop. 1990, s. 164. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-heibergjl05val-shoot-idm140194649909920/facsimile.pdf> (tilgået 23. april 2024)

Anvendt udgave: Nye digte - 1841

og fik således placeret dramerne fra 30'ernes sidste halvdel og sit nyeste stykke *En Sjæl efter Døden* i genretræets allerhøjeste top.

I sin indgående og meget indforståede anmeldelse i *Fædrelandet* Nr. 398-40, januar 1841, ser Martensen da også *Nye Digte* som en konsekvent videreførelse af den spekulative linje fra *Fata Morgana* og *Syvsoverdag*. Værket er en frugt af »den nye Tids Aand», som »holder Dommedag over sine Fornægttere» for at »frigjøre Tiden for dens indre Tomhed».

Martensens anliggende er derfor ikke det æstetiske, men det filosofiske og eksistentielle, og han tager sit udgangspunkt i *En Sjæl efter Døden*, som kaldes »en divina commedia i Miniatur», fordi den handler om det apokalyptiske, livet hinsides. Men i modsætning til sin katolske forgænger Dante, som med sin tragisk-bogstavelige holdning blev stående ved åndens konkrete former, dér har protestanten Heiberg med sin komiske synsvinkel hævet sig op til en metafysisk betragtning af helvede, forstået som det udialektiske, trivielle liv.

Martensens formål med denne overordentlig flatterende mandjævning er i første omgang at få anbragt komediens fremstilling af »vort eget københavnske Bevidsthedsliv» i det rette perspektiv. For det lokale er kun det konkrete eksempel på det almengyldige: »Trivialitetens Livsanskuelse har et stort Antal Bekjendere» og de findes overalt – også hos kunstnere og tænkere.

Men Martensen har også et videre sigte. Den protestantiske teolog glider nemlig lige så stille fra den uhyre loyale, meddigtende læsning over i en omdigtende. Martensen bruger Heibergs komedie til at redde det kristne håb om et hinsides, som hans egen moderne teologi netop var en trussel imod. Og til det formål kan Martensen bruge det komiskes leg med fænomenernes verden. Menneskets eneste fornuftbegrundede håb om i det himmelske at genfinde det, som det måtte resignere på i det jordiske, er nemlig, »at det Komiske er en Kategorie, som ogsaa i Himlen have sin Gyldighed. De ville da som salige Aander lege med deres timelige Bevidsthedsfænomener; deres empiriske Virkelighed med dens hele Detail, med dens hele Skrøbelighed og Forgængelighed ville de faae med sig i Himlen, fordi det maa tjene dem som et poetisk Stof, hvorigjennem deres Aand bereder sig Nydelsen af sin uendelige Frihed og Salighed». Selv om denne verden forgår, så kan mennesket dog »fastholde den i phænomenal Evighed», for det komiske forvandler den til og opbevarer den som

skin. »Paa denne Maade faaer Verdens Forføngelighed sin nødvendige Plads i Guds Rige«.

Martensen kan således afslutte sit teologiske erobringstogt med på én gang at give Heiberg sin højeste anerkendelse og samtidig fortære ham: »det Comiske bør spille en Hovedrolle i den protestantiske Apokalypse«. For protestantisme er her brugt i kirkelig, konfessionel betydning.

Efter veludført gerning vender Martensen tilbage til *En Sjæl efter Døden* og giver en detaljeret parafrase over sjælens baglæns bevægelse fra den virkelige evighed hos Skt. Peter over den fænomenale evighed hos Aristophanes til den slette evighed hos Mefistofeles. Men der bliver også plads til en omtale af resten af *Nye Digte*. Mindst har han at sige om *De Nygifte*, som med »dyb pathologisk Styrke« står i modsætning til den »mentale« poesi i de to rammedigte. Uhyre præcist sammenfatter Martensen Heibergs budskab i de to naturdigte: »Thi da Protestantismens Væsen bestaaer i Frihedens Stræben mod Idealet, i en bestandig gaaen ud over den umiddelbare Virkelighed, saa maa der objectivt tillægges Naturen den samme Protestantisme, der subjectivt viser sig i Aanden, forsaavidt som den nemlig dunkelt og ubevidst stræber efter at forvandles fra sin umiddelbare Virkelighed til sit Ideal«. Men også her er den teologiske imperialist på færde. For rangfølgen i Heibergs åndelige kongerække er suspenderet. Religionen er ikke længere underordnet poesien, og filosofien synes helt at være forsvundet til fordel for teologien: »ligesom Poesien først finder sin sande Forklaring ved Religionen, saaledes vil en dybere æsthetisk Betragtning ved mange Leiligheder kunne kaste et befrugtende Lys tilbage paa Theologiens«.

Man forstår godt Søren Kierkegaards syrlige kommentar fra 1843 til Heibergs nye alliance: »Det kan vel nu snart være to Aar siden den vittige, spøgende, overgivne Vaudevilledigter, der dog stundom syntes lidt vildfarende i Troen, den seirrige Polemiker, den taktfaste Æsthetiker, blev Danmarks Dante, den grublende Genius, der i sit apokalyptiske Digt skuede ind i det evige Livs Hemmeligheder, blev Kirkens lydige Son, af hvem Stiftets hoiærverdige Clerus ventede alt til »Menighedens« Bedste. Hvis det ikke var skeet, hvo skulde da troe, at det kunde skee, men efterat det er skeet, hvo maa da ikke tro Prof. H. istand til Alt«. (*Søren Kierkegaards Papirer* udg. af P.A. Heiberg og V. Kuhr bd. IV, 1912, s. 202–203).